

הישיבה נעוצה

כמה הירחורים ישראלים על בחירתו של ריצ'ארד מילהאוז ניקסון לנשיא ארצות-הברית. לא על הפאנטומים שהוא יספק (או לא יספק) לנו, ולא על ההסדר המדיני שהוא ישתדל (או לא ישתדל) לכפות עלינו. **אלא על השוני בין התהליכים הדמוקרטיים בארצות-הברית וב־ישראל.**

ורם כל על השיטה: שיטה שהומצאה כימעט לפני מאתיים שנה, ושנשארה על כנה ללא כל שינוי מהותי. דומני שאין כימעט מדינה בעולם שבה לא השתנו עיקרי המישטר במשך זמן כה רב. זוהי מחמאה עצומה לאבות החוקה האמריקאית.

אני מעריץ את השיטה האמריקאית, וסבור כי היא עדיפה בהרבה על השיטה הנהוגה אצלנו. הדמוקרטיה זקוקה להנהגה חזקה יותר מן הדיקטטורה. כי הדמוקרטיה מבורסת על שיכנוע והסכמה, סכנות רבות מכרסמות בה, ואין לה מכשירי-הכפייה ה־מאפשרים לרודן חלש להסוות את חולשתו. ניקסון נבחר בהפרש זעיר של קולות. אילו קרה הדבר בבריטניה או בישראל, היתה הממשלה נדונה מראש לעזוועים בלתי-פוסקים, ולהתמוטטות מהירה. ואילו לפי השיטה האמריקאית, כלל לא חשוב אם נבחר הנשיא ברוב של מיליון, ברוב של קול אחד, או אף במיעוט של מאה אלף. מרגע השבחתו הוא פועל, על פי הסכמה כללית, כשליט עליון במשך ארבע שנים. הוא יכול להרכיב ממשלה כרצונו, ולשנות אותה בכל עת כרצונו.

בתחום סמכויותיו — שהן אדיי-רות — הוא הופשי לפעול ללא הגבלה, להכריע בהכרעות ברורות, לקבוע את גורל מדינתו. (כמה רחוק כל זה מן ההתרוצצות ה־עלובה בין אשכול ודיין, אשכול וגולדה, אשכול ובגין — התרוצצות המונעת אצלנו החלטות והכרעות, בה מוקרב עתה גורל ישראל — אולי לדורות — על מיובח של תאוות-שלטון אישיות קטנטנות!)

אני דוגל במישטר הנשיאותי האמריקאי גם מבחינה אחרת. למרות שנוכל לפני שמונה דורות, הוא מודרני יותר מכל שיטה דמוקרטית אחרת. בימינו, בעיות הממשל הסתעפו בצורה כה פנטסטית, עד כי אדם נורמלי כלל לא יכול להבין את מהות ההכרעות הדרושות בשחחים שונים, ולא שכן להכריען. אולם אדם נורמלי מסוגל לבחור באדם שהוא המוכשר ביותר, לדעתו, להכריע במשך זמן מוגבל את ההכרעות במקום. הוא יכול להתרשם מרמתם, מאחריותם, מיושרם, מכושרם השיכלי והמסורי של ה־מועמדים. על הנחה זו מבוססת הדמוקרטיה המודרנית כולה.

לכן חשוב כי תפקידה המפתח הי־ביצועי המרכזי של החברה המודרנית — הנשיא או ראשיה הממשליים — ייבחר בבחירות אישיות. (למעשה מתגנב עקרון זה גם לתוך ה־מציאות הישראלית. הבחירה המעשית ביום הבחירות לכנסת היא כיום בין ראשי רשימות. אין זה מיקרה שמפלגות שלא עומדת בראשן אישיות בעלת כושר־מנהיגות — כמו הליברלים ומפ"ם — מתחלפות.)

מכאן לכמה הסתייגויות בולטות. אף ששיטת המישל האמריקאית עומדת

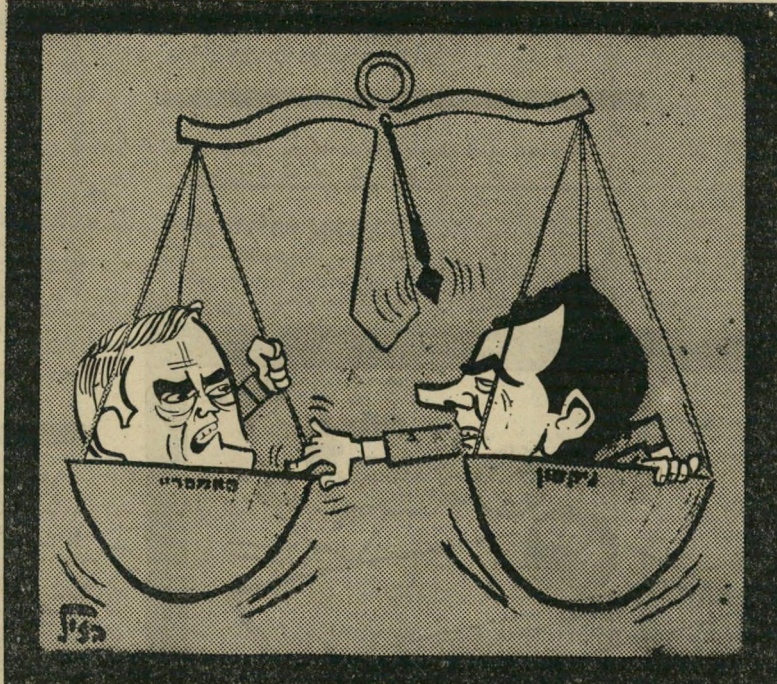
במבחן הזמן, אין ספק כי הבחירות ה־אחרונות גילו שוב פגמים חשובים בכמה פרטים.

השאלה הראשונה שעלתה בלבי: איך זה קרה שאומה כליכך אדירה לא יכלה להוציא מתוכה אלא שני מועמדים כליכך שיוגרי־תיים, לתפקיד כליכך רב? האם אין הדבר מוכיח שקיים ליקוי יסודי בשיטה? אני סבור שכן. זהו ליקוי המשותף, בצורה זו או אחרת, כמעט לכל הדמוקרטיות בימינו — לארצות-הברית, ל־בריטניה, וגם לישראל. וזה עיקרו: האזרח יכול לבחור בין מועמדים, אך אין לו השפעה אמיתית על מינוי המועמדים.

והרי מינוי המועמדים הוא תהי

לגתו, והוא נבחר כנשיא על־ידי חברי האלקטורים. הוא לא נבחר בבחירות ישירות, אלא עקיפות. לא על־ידי הבוחרים עצמם, אלא על־ידי האלקטורים. אין קשר בין הרוב הגדול שלו בחבר־האלקטורים ובין יחסי הקולות בצבור־הבוחרים. האמפריי בירך את ניקסון על נצחונו בשעה שמיניין ה־קולות הראה כי יש להאמפריי רוב! שיטה זו שרדה מימים טרום־דמוקראטיים, כאשר רצו להשאיר את הבחירה ה־סופית בידי בני המעמד העליון, המשכיל והאמיד. התוצאה הממשית: מיליוני קולות אובדים. ברגע שיש למועמד רוב של קול אחד במדינת ניו־יורק, אין ערך לכל שאר הקולות שזכה בהם שם. הוא יכול להפסיד בבחירות למרות שיש לו רוב גדול.

בדמוקרטיה אמיתית צריך ל־היות מישקל שווה לכל האזרחים,

ולכל הקולות. כל התחכמות — ישנה או חדשה — המשבשת עיקר רון זה, פוגעת במהות הדמוקרטיה. (זה נכון לגבי אחוז־החסימה בישראל, כשם שזה נכון לגבי שיטת־האלקטורים ב־ארצות-הברית.)

סופו של דבר, נאלצו האמריקאים לבחור בין שני אנשים בינוניים מאוד, כרמה של שרים ישראלים. מדוע, אם כן, ניצח דווקא ניקסון? ליתר דיוק: מדוע הפסיד האמפריי?

אין כל ספק לגבי התשובה: האמפריי הפסיד מפני שהיה מזוהה עם הממשלה היוצאת.

דמוקראט אחר, בלתי מזוהה עם ג'ונסון, היה — מן הסתם — מנצח. יתכן שגם ה־אמפריי היה מנצח, אילו הסתייג והתרחק בעוד מועד מירושת־הביש של ג'ונסון. כאן טמון לקח, שיש בו כדי לעורר קינאה בלב כל ישראלי בעל־מחשבה.

האמריקאי הממוצע מבין שהת־קדמות המדינה מחייבת התחד־

שנות מתמדת. שכל כמה שנים דרושים אנשים חדשים ליד ההגה. כי רק איש חדש מסוגל לגבש גישות חדשות, לבדוק מחדש מושגים־ראשונים שהתיישנו, להתמודד במוח רענן עם אתגרים ישנים וחדשים.

אייזנהאואר הרפובליקאי נבחר, ב־1952, אחרי שלטון דמוקראטי שנמשך עשרים שנה, תקופה שהתארכה מן הרגיל בגלל המשבר הכלכלי ומלחמת־העולם. קנדי ה־דמוקראטי נבחר אחרי שלטון רפובליקאי שנמשך שמונה שנים. ניקסון הרפובליקאי נבחר עתה אחרי שלטון דמוקראטי שנמשך אף הוא שמונה שנים.

בעיצומה של מערכת־הבחירות שמעתי כמה וכמה פעמים, מפי אמריקאים מסוגים שונים, דברים בנוסח: "נכון, שניהם אפי־סים. אבל האמפריי ימשיך בגישות של ג'ונסון, וישאיר על כנם את האנשים של ג'ונסון. ניקסון יביא עימו אנשים, שיוכלו לבדוק את הדברים מחדש. לכן אבחר בני־סון".

ובצורה מגובשת יותר: "מי שניהל את מלחמת ויאט־נאם במשך שנים, אינו מסוגל למצוא את הדרך היעילה ביותר לחיסולה. הוא יהיה נוטה לשנע את עצמו כי בכלל אין אפשרות להשיג שלום. כדי להשיג שלום דרושים אנשים חדשים".

קשה לתאר דבר יותר הגיוני, יותר מוכן מאזני — ויותר רחוק מן הגישה המעוותת השוררת ל־גבי מלחמת ישראל-ערב.

שאלת השאלה: מיהו הנשיא ה־37 של ארצות-הברית? הכל יודעים מי היה — ומה היה — ניקסון הסנאטור, ניקסון סגן־הנשיא, ניקסון המועמד.

איש עתיר־כשונות. אדם שהתעקש לרדוף אחרי ההצלחה ה־עליונה, אחרי שנחל מפלות ממאירות, ואף מבישות ממש, בבחירות למישרת מושל קליפורניה לפני כמה שנים. איש ללא עקרונות, שהיה מוכן להשתמש כימעט בכל האמצעים — החל בהפצת עלילות וכלה בהשתתפות בציידי־מכשפות — כדי לקדם את הקאריירה שלו. איש שהוא — כמו רוב הפוליטיקאים כרום הארצות, כולל ישראל — אפס אינטלקטואלי.

פוליטיקאי־בעל־מלאכה — ולא מדינאי־אומן, בעל כושר־יצירה מחשבתי ומעשי. זהו תומרגלם שאינו מבטח דבית.

אך אל נחרון דין בטרם עת. תפקיד רם ונישא מעלה בבעליו, לפעמים, תכונות בלתי־עפופות.

אפשר לומר רק זאת: בפני הנשיא ניקסון עומדות בעיות נוראות. הוא מקבל לידו את השלטון באומה אשר מחלות אנושות מכרסמות את קרביה, אומה הנזקקת ל־פתרונות נועזים במישורים רבים. פתרון למשבר הנורא הפוקד את ערי־הענק, פתרון למלחמת־האזרחים הבין־גני־עית. פתרון למלחמה העכורה בוואט־נאם. פתרון לבעיית התפורות הנשק האטומי בעולם, ולסכנת העימות עם ברית־המועצות במרחב שלנו.

אפשר רק לקוות כי האיש ניקסון יתגלה כבעל שיעור־קומה רב יותר מאשר עד כה. **לטובת העולם, שאנחנו חלק מ־מנו. לטובת הישגות המין ה־אנושי עלי אדמות.**

ומי שממין באלוהים, כדאי לו להתפלל כי ניקסון יישר בחיים במשך כל ארבע שנות כהונתו. כי סגנו ויורשו הוא אידיוט.